

УДК 72.01: 78;77

АРХІТЕКТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МІСТА ТА ЙОГО ЗВУКОВИЙ ДИЗАЙН ТРОШКІНА О.А. к.арх., доцент

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, м. Київ

Дослідження присвячене новій для України тематичі звукового ландшафту міста та звуковому дизайну його території. Розкрито поняття звукового ландшафту, окреслено його генезис від родоначальника soundscape Р.М. Шейфера до його послідовників, які заклали фундамент і розпочали soundstudies, та окреслено перспективу подальшого розвитку подібних досліджень архітектурного середовища міста в Україні. Відзначена роль звукового дизайну міста. Намічені подальші наукові розвідки в питанні семантики звука та його впливу на сприйняття архітектурного середовища міста і поведінки людей в ньому.

Ключові слова: міське архітектурне середовище, звуковий ландшафт, soundscape, soundstudies, звуковий дизайн, семантика звука.

Вступ. Із середини XV століття, завдяки винаходу Йоганна Гутенберга, стало можливим тиражувати і розповсюджувати зображення у будь-якій кількості на значних територіях. Вважають, що саме з цього часу починає формуватися візуальна культура, а візуальність стає превалюючою у сприйнятті навколишнього середовища. Візуальні образи не тільки заповнюють повсякденність, але й витісняють інші способи пізнання світу – звуки, запахи, смаки. Сьогодні значна кількість досліджень архітектурного середовища міста лежать у площині його сприйняття, в першу чергу візуального, але все частіше з'являються наукові праці, в яких розглядаються питання цілісного підходу, де враховується й інші його аспекти, в тому числі і звук. Відтак, назріла необхідність в дослідженнях не лише ролі звуку у міському просторі з точки зору його акустики і екології, але й у дослідженні можливості впливу на сприйняття людиною міського простору через звук, тобто вироблені принципів, прийомів, засобів звукового дизайну міста.

Результати. Термін «звуковий ландшафт» (soundscape) в науковий обіг ввів засновник акустичної екології Реймонд Мюррей Шейфер – канадський композитор, який разом із студентами досліджував звуки в місті та наполягав на поверненні практики слухання, що була знівельована візуальною культурою останніх століть. Сучасна людина, на думку Шейфера, завдяки примату візуальності аудіально безграмотна, у неї виробився слуховий імунітет, котрий просто відсікає збиткову звукову інформацію, внаслідок чого людина стає беззахисною в аудіальному сенсі. Особливо яскраво це проявляється в міському середовищі, де какофонія звуків техніки, сирен, реклами та іншого шуму настільки сильна, що людина просто перестає слухати, оскільки це чи не єдиний спосіб вберегтися. Вчений відзначає, що від візуального образу можна відвернутися, заплющити очі, не дивитися на те, що не подобається, тоді як звук повністю пронизує середовище і навіть, якщо він нам неприємний – ми не можемо його ігнорувати, закрити вуха [4]. Людина не завжди може обрати те, що їй слухати, а що ні, як і не завжди однаково із іншими інтерпретує значення звуків.

Шейфер Р.М. прагнув навчити людей слухати та боротися проти низькопробного звукового ландшафту. Його роботи стали поштовхом для подальших наукових розвідок, т. зв. Soundstudies (звукових досліджень) причому не тільки в площині аудіоекології міста, боротьби із його шумовим забрудненням, але й в соціологічних, антропологічних дослідженнях, де звук бачиться не як фізична характеристика, а як соціальна, оскільки є маркером влади над певною територією та орієнтиром на ній [1]. Крім того, вчені вказують на існування акустичних товариств, де звук є провідником відносин між слухачем та навколишнім середовищем, його недостатньо просто чути і сприймати як шум, його потрібно вміти вирізняти з-поміж інших звуків і розуміти його значення. Саме ця здатність сприйняття, виділення і розуміння звуку, притаманного конкретній території і є знаком того, що людина відноситься до певного акустичного товариства [5].

Soundstudies часто торкаються і міської території з точки зору її ідентичності та пам'яті місця, а також розглядають звук, шум і тишу як категорії соціальної нерівності. Американський звукорежисер і вчений Б. Лабелль говорить про те, що різні соціальні групи сприймають звуки в місті не однаково і тому варто говорити про «акустичну політику

простору», де територіальні та звукові границі частин міста не співпадають, але вони дуже важливі для усвідомлення власного почуття звукової приватності [2]. Дослідник звуку виділяє його значення саме для розподілу території мегаполісу на публічну і приватну, де остання трактується як територія тиші, що є привілеєм владних структур та багатих городян.

Відмітимо, що дослідження Шейфера Р.М. проводилися в 1960-х, Soundstudies у світі розпочалися лише 20 років тому, а в Україні зустрічаються лише поодинокі наукові статті, у галузях акустики та географії. Проте, поки що недостатньо поширені аудіальні дослідження міських просторів показують, що ті можуть структуруватися, визначатися і розпізнаватися не тільки за допомогою різних форм візуальності (матеріально-архітектурних об'єктів, конфігурацій плану, ліній силуетної забудови тощо), але й за допомогою звуку. Очевидно, що звук має своє семантичне означення. Звуки-сигнали можуть бути орієнтирами в архітектурному просторі, а звуки-символи здатні впливати на людську поведінку в цьому, що потребує спеціального дослідження.

Оскільки, звуки – це невід'ємна частина урбаністичного пейзажу, то одним із методів його дослідження є складання звукових карт за допомогою відповідної звукозаписної техніки або і без неї, під час т.зв. звукових прогулянок. Звукові карти дають можливість визначити акустичне районування території міста, а отже, віднайти аудіально проблемні та аудіально привабливі місця, що, в свою чергу, стануть поштовхом до дій спеціалістів різних галузей, в першу чергу архітекторів і дизайнерів, на покращення чи коригування архітектурного середовища, його звукового ландшафту.

Сьогоднішня кінематографічність архітектурного середовища міста, що формується під впливом нових медіа та інтерфейсу комп'ютера повністю легітимізує його звуковий дизайн, оскільки він не виходить за рамки аудіовізуальності, притаманній сучасному кінематографу. Звукові фонтани, звукові скульптури, звукові інсталяції змінюють характер громадського простору, впливають на сприйняття та поведінку мешканців. Звукові твори мистецтва можуть мати потужний вплив, що спричиняє їх широке поширення у місті, аналогічно до стріт-арту, графіті, вуличної музики та реклами. Більш того, як і колись для храмів, палаців, світських салонів і парків сьогодні деякі композитори пишуть музику для конкретних місць. Наприклад, найвідомішим твором британського композитора, винахідника відповідного стилю *Ambient* Брайана Іно є Музика для Аеропорів [3].

Висновки. Отже, світові звукові дослідження аудіоекології міста, розроблені методи і прийоми коригування звуку прийнятні для дослідження архітектурного середовища, його семантичного означення, образності, а також поведінки людей, що є важливою складовою архітектурознавчої науки. Звук є одним із потужних інструментів впливу на сприйняття архітектурного простору, а звукові твори стають необхідною складовою звукового середовища сучасного міста, що потребує подальших досліджень і розробки засад звукового дизайну міста.

Список використаних джерел

1. Corbin A. Village Bells: Sound and Meaning in the 19th-century French Countryside. Нью-Йорк : Columbia University Press, 1998. 440 p.
2. Elliott R. Brandon LaBelle, Acoustic Territories: Sound Culture and Everyday Life (Continuum, 2010). Academia.edu – Share research. URL: https://www.academia.edu/2163257/Brandon_LaBelle_Acoustic_Territories_Sound_Culture_and_Everyday_Life_Continuum_2010 (date of access: 12.12.2023).
3. Methadone Methadone. Brian Eno – Ambient 1: Music for Airports [Full Album], 2016. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vNwYtllyt3Q> (date of access: 02.04.2024).
4. Schafer R.M. The soundscape: Our sonic environment and the tuning of the world. Rochester: Destiny Books, 1993. 320 p.
5. Truax B. Acoustic communication. Academia.edu – Share research. URL: https://www.academia.edu/1355481/Acoustic_communication (date of access: 18.01.2024).